

Bijdrage aan de gedachtewisseling in de Commissie Cultuur, Vlaams Parlement

Cultuur- en gemeenschapscentra zijn reeds jaar en dag de kameleon in het cultuurbeleid. Ze beschikken over een zeer sterk aanpassingsvermogen waarmee ze voortdurend inspelen op lokale, regionale en Vlaamse noden én maatschappelijke ontwikkelingen, en tegelijk op intussen evident geworden functies als cultuur- en kunstspreiding. De CC's zijn zo moeilijk in een hokje te stoppen. Ze ontplooiën een enorme variëteit aan werkingen, zowel binnen één centrum als tussen de verschillende centra. Is het dat wat hen zo moeilijk zichtbaar maakt? Waarom we als sector zelf nog steeds niet geslaagd zijn in een imagocampagne? Daarom nemen we u graag even mee in ons verhaal: wat maakt deze centra uniek en waarom mag Vlaanderen hen niet volledig loslaten?

Cultuur- en gemeenschapscentra zijn:

- een unieke combinatie en wisselwerking tussen Vlaams en lokaal cultuurbeleid, met kansen voor regionale samenwerking
- een unieke ruimte/plek waar professionele kunsten en sociaal-cultureel werk elkaar ontmoeten en versterken, in een nauwe relatie met het publiek en de burgers, met regelmatige nood aan innovatie

Die twee unieke combinaties en kruisbestuivingen mogen we niet laten verloren gaan. En toch is het dat wat we vrezen als we het regeerakkoord en de beleidsnota van Vlaams Minister voor Cultuur, Media, Jeugd en Brussel Sven Gatz lezen: “We integreren volgende sectorale subsidies aan lokale besturen in het Gemeentefonds: lokaal cultuurbeleid, lokaal jeugdbeleid,... enz”

Bovendien wordt er geen oormerking voorzien voor deze middelen. Bijgevolg betekent de inkanteling van deze Vlaamse middelen in het Gemeentefonds het einde van elk Vlaams beleid voor de cultuur- en gemeenschapscentra: er is geen garantie dat gemeenten dit Vlaams geld, dat in het gemeentefonds terecht komt, ingezet wordt voor hun lokaal cultuurbeleid, en meer specifiek, voor de werking van hun cultuur- of gemeenschapscentrum. Deze mening wordt bevestigd door de minister van Binnenlands Bestuur, Liesbeth Homans, tijdens de begrotingsbesprekingen in het Vlaams Parlement: *‘Het zou goed kunnen zijn dat een lokaal bestuur beslist om met bepaalde middelen, zoals de sectorale subsidies voor Cultuur bijvoorbeeld, andere zaken te doen’*. Hiermee legitimeert de minister van Binnenlands Bestuur de facto eventuele beslissingen van lokale besturen om de Vlaamse middelen bestemd voor lokaal cultuurbeleid een andere bestemming te geven.

Anderzijds benadrukt Sven Gatz in zijn beleidsnota het belang van **“de Vlaamse toegevoegde waarde ten aanzien van het lokaal cultuurbeleid, waarbij een nieuwe vorm van Vlaamse ondersteuning de lokale realiteit slagkrachtig verbindt met de Vlaamse beleidsambities”**. Net wanneer Vlaanderen alle instrumenten uit handen geeft om de werking van het lokaal cultuurbeleid mee vorm te geven vanuit het Vlaamse niveau, wordt het belang ervan bevestigd.

Als VVC willen we mee aan tafel om na te denken over deze nieuwe vorm van ondersteuning. We staan open voor alternatieven, in welke vorm dan ook, maar wat essentieel voor ons overeind blijft zijn deze ankerpunten:

I. Naar een nieuwe unieke wisselwerking tussen Vlaams en lokaal cultuurbeleid, met plaats voor regionale samenwerking

Wanneer de culturele centra midden van de jaren '60 geconcipeerd werden en vanaf de jaren '70 daadwerkelijk gerealiseerd werden, gebeurde dit vanuit een duidelijk Vlaams beleid. De toenmalige politici hadden de bedoeling om Vlaanderen als entiteit (als gemeenschap en als bestuurlijk niveau) op de kaart te zetten via nieuwe culturele infrastructuur die het Vlaams cultuurbeleid gestalte zou geven.

Dit model van culturele centra - in de aanvangsfase ook infrastructureel sterk betoelaagd door Vlaanderen - legde het initiatiefrecht bij het lokale bestuursniveau. Tegelijk was er al in de eerste Vlaamse regelgeving van 1973 sprake van een 'uitstralingsgebied' van deze culturele centra, een gebied dat de eigen gemeentegrenzen overstijgt.

In de regelgeving van het lokaal cultuurbeleid (vanaf 2002) wordt deze bovenlokale dimensie bevestigd wanneer het decreet een cultuurcentrum omschrijft als: "een culturele infrastructuur die de gemeente beheert met het oog op cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding ten behoeve van de lokale bevolking met daarnaast een breed en eigen cultuurspreidingsaanbod gericht op de bevolking van een 'streekgericht' werkingsgebied."

Vlaanderen heeft via de specifieke subsidies vooral geïnvesteerd in de kwaliteit van het leidinggevend personeel. De lokale besturen hebben daarnaast een veelvoud geïnvesteerd in de werking.

Cultuur- en gemeenschapscentra zijn de voorbije 40 jaar het instrument bij uitstek geweest om een Vlaams cultuurbeleid gestalte te geven en te combineren met de uitbouw van een sterk lokaal cultuurbeleid. Dit heeft er voor gezorgd dat cultuur niet alleen hoog op de lokale agenda staat, maar ook dicht bij de burger: niet alleen gemeenschapsvormend maar ook educatief en artistiek. "Cultuur bij de deur, kunst om de hoek". Vlaanderen en de lokale besturen slaagden er zo samen in tegelijk het lokale culturele leven kwaliteitsimpulsen te geven t.e.m. de complexere kunst uit de elitaire sfeer te halen.

Door het regionaal uitstralingsgebied van hun werking positioneren cultuurcentra zich voortdurend op de verrijkende wisselwerking tussen Vlaamse overheid en de lokale besturen, tot op vandaag ook met steun van de provincies. Deze **regio-schaal is van enorm belang voor de werking van cultuurcentra en verdient in de toekomst meer aandacht.** Niet alleen omwille van het publieksbereik dat verder reikt dan de gemeentegrenzen, maar vooral om te zoeken naar **meer samenwerking en afstemming** tussen cultuur- en gemeenschapscentra binnen een regio. Er zijn al een aantal voorbeelden van regio's waar de programmatie/het aanbod afgestemd wordt, waar gezamenlijke communicatie en ticketverkoop gebeurt,.. maar er kan nog verder gedacht worden aan het delen van infrastructuur en personeel (expertise en specialisatie), het realiseren van gezamenlijke aankopen, opzetten van coproducties,... **Schaalvergroting en meer efficiëntie dus, maar tegelijk meer op maat en meer specialisatie.**

In het kader van de regionale schaal, maar ook in functie van goed **ondernemerschap** in de organisatie en leiding van een cultuurcentrum zijn beheersvormen nodig die een hedendaagse vorm van cultural governance mogelijk maken. Zoals de minister van Cultuur het schrijft: 'Ondernemerschap in de culturele sector veronderstelt dat culturele actoren zich proactief richten op professionele, inhoudelijke en maatschappelijke ontwikkelingen, vanuit een eigen vernieuwende visie en strategie'. Beheersvormen, zoals de coöperatieve vennootschap met sociaal oogmerk, maken een meer zakelijke benadering mogelijk waarbij kan ingezet worden op het **delen van infrastructuur en personeel, realiseren van gezamenlijke aankopen, opzetten van coproducties,...** Het zijn deze principes die de minister opsomt in zijn Beleidsnota.

II. Innoveren en versterken van de unieke verbindingsplek van professionele kunsten tot sociaal-cultureel werk

Wat cultuur- en gemeenschapscentra uniek maakt in het cultuurlandschap is dat zij de verbindingsplek zijn van professionele kunsten én amateurkunsten tot educatie en sociaal-cultureel werk. Elk van deze domeinen is voortdurend in beweging en heeft impulsen nodig tot innovatie.

Cultuurspreiding

De beleidsnota cultuur wijst op het precaire evenwicht tussen productie en presentatie. Of het nu gaat over gevestigde waarden, over jonge kunstenaars, over circus of kunsteducatieve voorstellingen, het aanbod in het Vlaamse kunstenlandschap is rijk en divers maar er is nood aan een geïntegreerd beleid dat de veelheid van dit aanbod afstemt op de spreiding ervan.

De cultuur- en gemeenschapscentra zijn in dit verhaal de aangewezen partner als grootste podium van Vlaanderen. Ze bieden professionele culturele infrastructuur met een sterke lokale verankering. Bovendien ligt het in hun DNA in te zetten op een combinatie van een meer risicovolle, vernieuwende programmatie, waar speel- en toonmogelijkheden gegeven worden aan de, vanuit het Kunstendecreet gesubsidieerde, kunstenaars enerzijds en commercieel rendabele voorstellingen anderzijds, tot en met het semiprofessionele en de amateurkunsten.

Het gaat ook steeds om méér dan louter het ‘spreiden’: het gaat om verbintenissen met individuele kunstenaars en collectieven (presentatie, steeds vaker ook creatie, onderdak bieden, proces...) en het gaat om interactie met het publiek, de burger: het voortdurend zoeken naar geschikte presentatieformules, flankerende educatieve kaders tot en met een grotere betrokkenheid en wisselwerking tussen programmator en publiek: cocreatie. Dit zijn innoverende pistes die verder stimulansen verdienen.

Om hun opdracht met betrekking tot cultuurspreiding uit te voeren, kijken cultuur- en gemeenschapscentra voorbij de gemeentegrenzen en zetten in op een regionale werking. Van bij het ontstaan van de centra wordt gesproken van het “uitstralingsgebied” of het “streekgericht werkingsgebied”. Is een financiering van de centra op zuiver gemeentelijk niveau te verzoenen met deze regionale werking? Daarom bestaan de Vlaamse subsidies en kregen sommige cultuurcentra ook steun vanuit de provincie.

Het is onder meer deze regionale benadering die de cultuurspreiding meer dimensie geeft. Bovendien zien we steeds vaker dat cultuur- en gemeenschapscentra, naast hun eigen gemeente - overstijgend aanbod, binnen hun regio sectoroverschrijdende samenwerkingsverbanden aangaan om dit **aanbod op regionaal vlak beter op mekaar af te stemmen, samen te organiseren en te communiceren.** Daarnaast zijn vele centra nu al actieve partners in samenwerkingsverbanden buiten hun regio met cultuurhuizen en - makers uit Nederland, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië,... en de Franstalige gemeenschap.

Innovatie in het middenveld

Cultuur- en gemeenschapscentra zijn een sterke partner van het lokale verenigingsleven en amateurkunstenaars. Ook dit sociaal-culturele middenveld en het lokale artistieke leven is volop in beweging. Nieuwe vormen van burgerinitiatieven, verenigingen en amateurkunstcollectieven duiken op. De roep naar innovatie in het middenveld was nooit zo groot. Cultuur- en gemeenschapscentra bieden infrastructurele, soms financiële, soms inhoudelijke ondersteuning. Hun professionele ondersteuning blijft ook voor deze werking nodig als hefboom. Cultuur- en gemeenschapscentra steken de hand uit naar het middenveld om samen te zoeken naar nieuwe samenwerkingsvormen. Vlaanderen kan hierin het verschil maken en nieuwe stimulansen ontwikkelen.

Monitoring en gegevensregistratie

Vlaanderen heeft beleidsinformatie nodig om haar kaderstellende rol goed in te vullen. De lokale besturen hebben eveneens informatie nodig om hun beleid op te baseren én om zichzelf met andere gemeenten te kunnen vergelijken. Dit beweert minister Homans in haar Beleidsnota. Wat stellen we vast? Deze informatie wordt reeds 10 jaar verzameld door het team Lokaal Cultuurbeleid van het departement CJSM via de gegevensregistratie 'CCinCijfers'. Hier is veel geïnvesteerd door de Vlaamse overheid en door de cultuurcentra. Binnenkort wordt deze aanpak gepresenteerd in Europa, via het Europees Netwerk voor Culturele Centra, als een goed voorbeeld. We pleiten voor het verder zetten van deze ondersteunende opdracht door de Vlaamse overheid. CCincijfers biedt meer informatie en meer garantie voor een benchmark dan louter de BBC.

Tot slot

Er is **geen enkele kwalitatieve personeelsgarantie** meer voor de staffuncties meer, zoals die er was vanaf 1973 tot en met 2013.

Er is **geen enkele inhoudelijke garantie** meer, zoals die voorzien was vanaf 2014 met de Vlaamse beleidsprioriteiten.

Er zal **geen enkele financiële garantie** meer zijn, als naast de lokale besparingen vanaf 2014 en de Vlaamse besparingen vanaf 2015 deze 'cultuurmiddelen' ook ingezet worden voor totaal andere doeleinden, zonder enige motivering noch verantwoording door de lokale besturen (gemeentefonds)

We vertrouwen echter op uw vernieuwd inzicht in deze unieke werkvorm en het enorme potentieel dat cultuur- en gemeenschapscentra in zich dragen om de uitdagingen van morgen aan te gaan - Vlaanderen en lokale besturen samen.

Een simpele overheveling van Vlaamse middelen naar het Gemeentefonds, bovendien zonder oormerking, is niet het antwoord op deze uitdagingen en betekent het einde van een sterke wisselwerking tussen Vlaams en lokaal cultuurbeleid. De laatste jaren heeft het decreet lokaal cultuurbeleid zich ontdaan van alle planlast en garandeerde het reeds een zeer grote lokale bestuurlijke autonomie. De gemeenten kunnen de enveloppesubsidie momenteel vrij inzetten voor personeel, werking of zelfs infrastructuur.

Daarom pleit de VVC ervoor om op zijn minst de enveloppesubsidie van de cultuurcentra niet onder te brengen in het gemeentefonds. In afwachting van een alternatief kader blijven de middelen van de cultuurcentra (enveloppesubsidies) in handen van de Vlaamse minister van Cultuur. Zo kan met zorg en in overleg met alle betrokkenen een degelijke beleidskeuze gemaakt worden. We willen graag meewerken aan een alternatief kader zodat cultuur- en gemeenschapscentra geprikkeld blijven en lokaal versterkt worden in het spreiden van kunst en cultuur, in het zoeken naar innovaties en in het organiseren van een regionale schaal.

VVC

15 januari 2015